

Kohti turvallisempaa arkea- hankkeen väliraportti

Vuoden 2025 hanke käynnistettiin syyskuun lopulla. Hankkeen aloitus viivästyi syksyyn, koska hanketyöntekijä saatiin rekrytoitua syyskuussa. Pohjois-Savon hyvinvointialue on ollut tietoinen viivästyksestä ja aloituksen siirtymisestä.

22.9-31.12.2025 olemme kiertäneet kuusi Pohjois-savolaista koulua. Koulut ovat Kuopiossa Pirtin koulu, Varkaudessa Könönpellon koulu, Joroisissa Joroisten yhtenäiskoulu sekä Kuvansin koulu, Kaavilla Kaavin alakoulu ja Rautavaaralla Rautavaaran yhtenäiskoulu.

Kouluilla olemme pitäneet 2 x 45 minuutin kasvatushetkeä koulujen viides- ja kuudesluokkalaisille. Näissä hetkissä olemme kohdanneet 160 viidesluokkalaista. Tämä on palautteeseen vastanneiden määrä, oikea määrä on hieman suurempi, sillä erään koulun viitosluokkalaiset vastasivat palautteeseen pareittain. Tämä johtui padien ja puhelimien vähäisestä määrästä. Kuudesluokkalaisia on kohdattu 197 henkeä.

Ammattilaisia koulutuksen merkeissä on tavattu Pohjois-Savon peruskoulujen terveydenhoitajien (36 hlö) Teams- iltapäivässä, missä olimme puhumassa seksuaalisesta moninaisuudesta, sukupuolisensitiivisyydestä sekä kulttuurivähemmistöön kuuluvien nuorten kohtaamisesta. Koulutushetkessä pyysimme palautetta Menti.com ohjelman avulla, johon vastasi alle puolet osallistujista. Lisäksi lähetimme palautekyselyn tilaisuuden jälkeen, johon vastasi kaksi osallistujaa.

Kasvatushetket ovat koostuneet seuraavasti aiheista:

- tunne- ja turvataidot
- Seksuaalikasvatus
- seksuaalisuus ja seksuaalioikeudet
- Some ja etenkin grooming

Kasvatushetkiä suunniteltaessa on otettu yhteyttä puhelimitse koulun rehtoriin ja kerrottu hankkeesta ja vierailuista. Kouluille on ollut tärkeää tietää, että vierailut ovat heille maksuttomia. Puhelun jälkeen rehtorille on lähetetty sähköpostiviesti missä hankkeesta, oppituntien sisällöstä ja kestosta on kerrottu. Sähköpostissa on muutama päivämäärä ehdotus, joista on voinut sopia koululle sopivan ajan. Jos päivämäärät eivät ole sopivat, on koulu voinut ehdottaa omia päiviä.

Ennen vierailua vanhemmille on lähtenyt koululta Wilma- viesti, missä kerrotaan oppitunneista ja niiden sisällöistä. Syksyn aikana kaksi vanhempaa ollut hanketyöntekijään suoraan yhteydessä oppituntien sisällöstä ja ilmoittaneet lapsensa poissaolevaksi tunneilta. Lisäksi koululle on muutama vanhempi ilmoittanut, ettei lapsi osallistu tunnille. Näissä tilanteissa koulu on järjestänyt korvaavaa opetusta oppilaille.

Kouluille on lähtenyt viesti oppituntien järjestelyistä ja toiveesta, että koulun henkilökunnasta olisi joku läsnä oppituntien ajan. Oppitunneilla koulun opetushenkilökunta on ollut läsnä vaihtelevasti: osa opettajista on ollut aktiivinen ja ottanut osaa keskusteluun, osa on ollut taustalla. Syynä tähän on mietitty opettajan tietoisuutta omasta roolista.

Oppilaiden saapumisesta oppitunneille vastaa opettaja. Muutamia yksittäisiä poissaoloja on ollut johtuen vanhempien vakaumuksesta. Nämä oppilaat ovat tehneet muita tehtäviä tuntien aikana. Syksyllä oppilaiden poissaoloja on ollut myös sairastumisien takia.

Oppitunneilla käytetyn materiaalin pohja on aiemmasta hankkeesta, mutta siihen on lisätty Kuopion kaupungin tekemän Tunne- ja turvataitokellon materiaalia. Materiaalin käytöstä olemme sopineet kyseisen hankkeen tekijöiden kanssa. Kuopion kaupungin yhteistyön tarkoituksena on tehdä materiaalia tutuksi niin opettajille kuin vanhemmille. Oppilaat saavat tunnilta esitteen kotiin, missä on linkki Kuopion kaupungin materiaaliin. Oppilaita on kannustettu näyttämään materiaali kotona ja myös tutustumaan tunnilla käsiteltyihin teemoihin yhdessä vanhempien kanssa. Kuopion kaupungin materiaalin lisäksi oppitunnin materiaalin tekoon on käytetty Setlementti Puijolan materiaaleja.

Grooming terminä on usein oppilaille vieras, mutta kun termiä avaa, niin oppilaat tunnistavat sen ja osaavat myös kertoa kuinka silloin toimia. Aikuiselle kertomisen tärkeyttä ja sitä ettei lapsi tai nuori ole tehnyt näissä tilanteissa väärin on painotettu oppilaille oppituntien aikana. Oppitunneilla on huomattu, että oppilaiden tietämyksissä on eroja luokkien sisällä. Ajankohta milloin nämä oppitunnit järjestetään vaikuttaa myös tietämykseen, sillä osissa kouluista ihmisen biologia ja siihen liittyvät asiat on käsitelty jo syksyllä ympäristöopissa. Joissain kouluissa aihetta käsitellään kevätlukukaudella.

Kohderyhmän hyvinvointia ja terveyttä parannetaan hankkeessa antamalla tietoja ja ohjeita omista rajoista, toisten kunnioittamisesta, seksuaalioikeuksista ja niiden koskemisesta kaikkia ihmisiä. Lisäksi oppitunneilla kerrataan sosiaalisen median sääntöjä mm. mitä tietoja siellä voi jakaa, mitä somekiusaaminen. Oppitunneilla käsitellään myös grooming-ilmiotä ja kuinka tulisi toimia, jos kohtaa sitä.

Oppituntien jälkeen oppilaat ovat voineet täyttää anonymisti Forms- muodossa olevan palautteen. Yhdessä koulussa kaksi viitosluokkaa täytti palautteet pareittain, sillä oppilailla ei ollut puhelimia mukanaan eikä koulun padit riittäneet kaikille. Lisäksi forms- lomakkeen osoitteisto ei toiminut samalla padilla useaan kertaan päivän aikana. Forms palautteissa tulleiden haasteiden jälkeen tunneille otettiin mukaan myös paperisia palautelomakkeita, joita oppilaat täyttivät, jos edellä mainittuja haasteita tuli vastaan. Nämä palautteet on laskettu kokonaispalautteiden määrään.

Palautteista käy ilmi, että tunne- ja turvataidot osio on mieluisin (viitosluokkalaisista vastaajista 42 %, kuutosluokkaista 39 %). Palautteeseen vastanneista viitosluokkalaista 58 % koki oppineensa lisää tunne- ja turvataidoista, kuutosluokkalaisista tätä mieltä oli 57 % vastaajista. Viitosluokkalaisista 59 % koki oppineensa lisää seksuaalikasvatukseen liittyvistä teemoista sekä 48 % koki oppineensa lisää omista rajoista. Kuutosluokkalaista nämä määrät olivat 57 % ja 41 %.

Seksuaalikasvatuksen teemat koettiin kiusallisimpia, mikä ilmeni palautteiden avoimissa osioissa. Oppilaat olivat kirjanneet muun muassa, että "seksiasiat voisi jättää pois" tai "oli

huono tunti, kun puhuttiin seksistä.” Avoimen palautteen antaminen voi olla ikätasolle myös haastavaa, sillä suurin osa avoimesta palautteesta oli “en tiedä”.

Palautteen kysymysten muotoa tulee muokata ikätasoisemmaksi, jotta saisimme tarkempia vastauksia oppilailta.

Nimittely oli yleisin omien rajojen rikkomistilanne, jota on kokenut 26 % viitosluokkalaisista ja 23 % kuutosluokkalaista. Haukkumista on kokenut 19 % viitosluokkalaista ja 18 % kuutosluokkalaisista. Lyömistä on kokenut 12 % viitosluokkalaista vastaajista ja 9 % kuutosluokkalaista vastaajista. Sosiaalisessa mediassa kiusaamista on kokenut 6% viitosluokkalaisista ja 2%. Molemmissa vastaajaryhmissä alastonkuvien pyytäminen tai saaminen viestillä on yhden prosentin luokkaa.

Sosiaalisen median rajat ja turvataidot olivat oppilaille tuttuja, mutta termi grooming on vieras. Termiä käsitellessä oppilaat kuitenkin tunnistivat mitä se tarkoittaa. Tunneilta toivottiin lisää toiminnallisuutta, mikä otetaan huomioon materiaalia muokatessa. Opettajia on pyydetty täyttämään oma palaute oppituntien jälkeen. Linkki palautteeseen on lähetetty oppituntien jälkeen. Palautteita on tullut vähemmän kuin toivottiin, kahdeksan opettajaa vastasi palautteeseen. Palautteissa kysyttiin mikä auttaisi opettajia käsittelemään seksuaalikasvatuksen teemoja ja yleisin vastaus oli selkeä materiaali ja vierailija.